

Милан Богојевић

ЗАБОРАВЉЕНИ ДОГАЂАЈИ
ВЕЛИКОГ РАТА

Библиотека
БЕСМРТНА ПРЕТХОДНИЦА

Уредник
Зоран Колунџија

Ово издање приређено је
према издању истог дела из 2019. године

МИЛАН БОГОЈЕВИЋ

ЗАБОРАВЉЕНИ
ДОГАЂАЈИ
ВЕЛИКОГ РАТА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Деци

„Једна од врлина која је код многих међу вама ишчезла је-
сте захвалност. Постојала је, то доказују ваша стара народ-
на поезија и споменици што су их оставили ваши преци.
Данас се захвалност склонила међу сиротињу. Она се сећа,
она исказује, понекад на дирљив начин, своју захвалност.“

*Др Арчибалд Рајс, швајцарски криминолоџ,
човек који је Србији оставио своје срце*

Предговор

Споменик опанку и шајкачи

Био сам уверен да добро познајем Милана Богојевића, писца, приповедача, казивача, човека пре свега, но изненадио ме је овом књигом као да се однекуд из потаје појавио преда мнош и представио се... Представио се као већи, умнији и значајнији неголи што сам већ био убеђен да јесте и нећу претерати ни слова кад кажем да брата Милана Богојевића његова дела чине великим баш као што и он чини великим своја дела! Заиста је тако, јер Милан је, без иоле претеривања, један од ретких, може их се на прсте једне шаке побројати, који пише детињи чистим и монашки бистрим заносом, чинећи књигу не да би надмено и самозадовољно стајао на њој као на каквом пијемонту лажних величина, већ да би се скрио у њеној сенци и пустио да живи мимо њега, мимо славе и почаста којима нити тежи нит их жели. Књигом „Заборављени догађаји Великог рата” Милан Богојевић је узрастао Милана Богојевића писца, приповедача, казивача, сабравши међу корице оно заиста најбоље од

себе: друге! Српскога сељака, јунака њиве и бојишта! Опанак и шајкачу, света знамења, којима се дичимо тек онолико колико и кад нам затребају, Милан Богојевић је описао незаборавом, љубављу, поносом, чашћу и родољубљем! Више од тога није могао да учини, јер се више од тога и не може учинити!

Михаило Меденица, новинар

Реч аутора

Највећем српском хероју Великог рата

Када се велика опасност надвила над Србијом почетком Првог светског рата а сумња, брига и очајање обузеле готово целу нацију, он се није поколебао.

Ни онда када је непријатељ почео унапред да слави брзу победу и освајање Србије, он се није бринуо за њену будућност.

Онда када су готово сви рекли да је то крај, он је схватио да је то само један тренутак њене историје и веровао као никад пре у рађање још веће и слободније државе након рата.

Ниједног тренутка није поклекнуо под теретом ратног бремена које му је судбина доделила, ниједном није уздахнуо због мучних и тешких борби, кроз које је пролазио, није се никад покајао за проливену крв, за гробове којих се нико више не сећа, гробове незнатних хероја који су незнани рођени и незнани умрли.

Са вером у Бога, са љубављу према отаџбини, тај наш највећи херој је јурио из места у место, из борбе у борбу, покривао својим лешевима поља и планине, заливао својом крвљу плодну српску земљу из које ће попут цвета нићи нова држава.

Тај наш херој је својим жуљевитим и огрубелим рукама узео пушку уместо мотике и готово преко ноћи постао најславнији војник на свету. Храбром ратнику на изборном челу могла се видети нека сета, неустрашиви поглед често је смењивао поглед пун бриге и туге.

Преживевши повлачење преко Албаније, највеће страдање у историји Србије, отписан како од непријатеља, тако и од савезника, српски херој је васкрснуо и вратио се у страшне борбе на Солунском фронту.

Његово срце, одушевљено и смело пред непријатељем, очајавало је и вапило за својим домом, сећајући се својих њива, ливада и стоке.

Херој у борби, витез без страха, дисциплинован и предан у борби, био је узор савезничким војницима. Ипак, пред сан, када би остао сам са собом, херој је био спреман да попут детета бризне у плач за својим домом који је био „тамо далеко”.

Мада је он тај пијемонт српства који је одржао нацију да не поклекне пред недаћама које рат доноси, одмах након рата је заборављен.

Ко је тај неустрашиви ратник коме се дивео читав свет?

◀ *Слика 1. Српски војник*

Ко је тај неустрашиви ратник кога је отаџбина тако брзо заборавила?

То је српски сељак!

Село је одувек било извор наше економске, физичке, па и моралне моћи, и можда звучи несхватљиво, али је као и данас и у прошлости било остављено само себи.

Ова књига посвећена је највећем српском хероју Великог рата – српском сељаку.

Аутор

Милан Бојојевић

Будућност изграђена на забораву

Мршва сѝража Колубарске биѝке

У непосредној близини центра и пешачке зоне у Лазаревцу налази се Црква Светог Димитрија са спомен-ко-стурницом страдалих у Колубарској бици.

Недавно, док се сањиви Лазаревац тешко будио због облачног јутра, које га је додатно успавало, прошао сам после дужег времена поново кроз капију порте и готово у исто време био поздрављен звонима са торња цркве.

Застао сам у жељи да продужим овај тренутак. Нисам једини, видим човека средњих година који се налази на огради, мобилним телефоном фотографише ову дивну православну светињу, међутим брзо заврши, па се журним кораком удаљи низ улицу. Гледам га док одлази и питам се да ли зна каква се вредност крије у унутрашњости храма или је остао задивљен само спољашњом лепотом?

Храм у крипти крије и чува најбоље синове и кћери који су своје животе положили за одбрану отаџбине у Колубарској бици. Колубарска битка је сигурно једна од наших највећих војничких дика у Првом светском рату, а мо-

Слика 2. Брзину којом се српски сељак трансформисао у ратника није забележила историја

Слика 3. Отац и син у Великом рату

жда и у комплетној војничкој историји Србије. То је победа која је по свом значају, стратегији високих официра (на првом месту војводе Живојина Мишића) и војничкој храбрости ушла не само у историју Србије, него и у светску војну историју.

Спомен-костурница у Лазаревцу данас је подсетник на ту велику битку, страдање, али и невероватну хуманост српског народа. Овде је поред српских војника сахрањен и велики број непријатељских војника. Како су ми рекли у храму, процењује се да је у крипти сахрањено око 20.000 српских војника и веровали или не чак 30.000 аустроугарских војника, по чему је ово специфична костурница у читавом свету.

Када су у Другом светском рату пале прве бомбе, једна је оштетила и крипту, нарушивши тако вечни мир покојника јер у Србији ништа није заувек.

Легенда каже да је по доласку Немаца у Лазаревац један капетан дошао да обиђе оштећену цркву и сазнао да се у крипти налази и аустроугарски војници. Прича иде чак тако далеко да је наводно пронашао свог стрица који је сахрањен у крипти цркве, те наредио да се у цркви заједно са православним литургијама, одржавају и католичке мисе.

Оштећена у бомбардовању, црква је поправљена после ослобођења. Ново уређење крипте изведено је 1960. и 1961. године по пројекту архитеката Д. Павловића, Д. Тадића и О. Храбовског.

На самом улазу налази се камена табла у којој су уклесане речи: „У темељима слободе југословенских народа почивају и наше кости.”

Кости палих бораца су разврстане по армијама и пуковима. На једној страни су војници Прве армије командан-

Слика 4. Српска артиљерија на положају

та генерала Живојина Мишића, Друге армије команданта војводе Степе Степановића и Треће армије под командом генерала Павла Јуришића – Штурма.

Спомен-костурница је украшена бакарним рељефима који представљају Колубарску битку, али у њој су описане и појединости саме битке.

Интересантно је да је првобитно у камену уклесан број од 250.000 војника који су учествовали у бици, те да је накнадно тај број промењен на 120.000 војника.

Према писаном сведочењу пензионисаног протојереја-ставрофора Живорада Јаковљевића, старешине храма Светог великомученика Димитрија у Лазаревцу, 1964. године спомен-костурницу Колубарске битке посетио је та-

дашњи комунистички функционер Јован Веселинов. Када је на зиду видео податак да је 250.000 српских војника било мобилисано, кратко је прокоментарисао: „Много је то”. Без трунке поштовања према њима, истиче прота Живорад, методом од ока Веселинов је рекао: „Нека буде, на пример, 120.000”. Убрзо потом ангажован је каменорезац, који је променио прва два броја.

Као у чувеном филму „Чудо невиђено” када се иконе у цркви после сваког кречења поново појављују, тако се данас на каменој плочи јасније види број од 250.000 војника, него новоуписани број од 120.000 војника.

Чудо? Можда.

У ствари, можда је веће чудо то што је Црква Светог Димитрија, главни меморијал Колубарске битке, данас готово заборављена. По који путник намерник сврати и ода почаст херојима Колубарске битке док већина направи фотографију цркве са оgrade, не улазећи у порту и настави својим путем не знајући да његовог пута не би ни било да није било људи који спавају вечним сном у крипти цркве испред њега.

Пре извесног времена владика Теосодије је у својој беседи опоменуо српски народ речима: „Будућност се не може градити на забраву историје”.

И ја би овим речима не завршио овај текст, већ само ставио зарез на причу о Цркви Светог Димитрија у Лазаревцу.

Кота смрти

Рововска бијка дуја 46 дана

Највеће борбе и највећа страдања током 1914. године одвијала су се на дринском фронту преко ког је прешла прва инвазија непријатеља. Дрински фронт је показао читавом свету невероватну храброст, дисциплину и пожртвовање српског војника.

У великој бици на Дрини, која је вођена пуна два месеца, Гучеву је била додељена једна од главних улога, а српски војници који су га бранили стекли су ореол величанствености.

„Гучево је драги камен у херојским подвизима наше војске”, говорио је касније генерал Павле Јуришић – Штурм.

А шта се десило на Гучеву?

Два дана после преласка Прве српске армије у Срем, када је Врховна команда храбро пренела борбу на територију Аустроугарске, командант балканске војске генерал Оскар Поћорек наредио је хитну офанзиву на западну Србију. Био је то тактички потез и офанзива је требала да застави даље српско напредовање у Срему.